

Werner Aspenström

Jégjelentés

(Israpport)

**Fordította és az utószót írta:
Tar Károly**

**A fordítás a következő kiadás alapján készült:
Werner Aspenström: *Issapport*.
Albert Bonniers Förlag, Stockholm 1997.**

© Albert Bonniers Förlag, 1999.
© Translation Tar Károly, 1999.
© ISTER Kiadó és Kulturális Szolgáltató Iroda, 1999.

TARTALOM

I.

A HOMOKOZÓBAN

II.

HAJDAN ÁLOMTERHES VIDÉK
REGGELI KÁVÉ
VÁLASZ EGY MEGKÖZELÍTŐ KÉRDÉSRE
RÖFÖGÉSEK ÉS SZAVAK
VILÁGIAS RECEPT NEHEZEN GYÓGYULÓKNAK
GIACOMETTIAD
A TUSKÓ
KEDVES MÓKUS

III.

JÉGJELENTÉS
VÉGTELENSÉG ÉS KENYÉR
SÓVÁRGÁS
A FÁJDALOM

IV.

HOGY ÍZLETT AZ ELSŐ BOGYÓ
MOST ÉS RÉGEN
FORGATAG
ÍGY KEZDŐDÖTT A HÁBORÚ
Ő CSÖNGET A KICSI ÓRÁBAN
AZ UTOLSÓ ÁLOM

V.

MELLÉKLET

Werner Aspenström fordításai:

WEÖRES SÁNDOR
AZ ÖZÖNVÍZ
SYNDAFLODEN

SZABÓ LŐRINC
EGYEDÜL
ENSAM

NAGY LÁSZLÓ
SZÜLETÉSNApra
TILL EN FÖDELSÉDAG

JEGYZETEK
UTÓSZÓ
KÖNYVÉSZET
WERNER ASPENSTRÖM MŰVEI

I.

A HOMOKOZÓBAN

Halandók között ülök, akik gyermekek,
merítem vedrük a homokba,
borítják edényeiket és fordítják,
és hangosan kiáltják: Nézd! Nézd!
véraikért dicséretet érdemelnek
akkor is, ha döntik romokba
és elsietnek háromkerekűjükön
a hintához, a mászófához,
és maradok az éjszakai látvánnyal.
Nem víz, tűz hömpölygött minden folyóban.
(Elcsörömpölnek a rácskerítés előtt
halandókkal telt villamosok.)
Tűz, nem víz hömpölygött minden folyóban
az aranyfüstcsillogású tengerbe.
Változhatatlan szépségű magajáró
tar szigetek, véresre nyúzott állatok
Kis vadócok, korosodva is gyermekek,
mászálás után újra csak homokoznak.
Segítek, építünk újabb homokvárat.
Segítenek, hogy felejtsem éji álmom.
(És egész idő alatt csörömpölnek a
halandókkal telt villamosok.)

II.

HAJDAN ÁLOMTERHES VIDÉK

Rövid, sűrű fekete haj.
Szem, más mint az övé.
Bojtossapka szegélyezte játékos arc.
Sárgaréz spiráldíszes bőrv.
A lábfej körül csengettyűk.
Tűzből nyert élet.
Forrongásnak indult viszketegség.
Összecsukható kések nyitják szárnyaikat.
Sok minden közbejött mielőtt
a hó lehullott a szunnyadozó kertekre,
az álomterhes plébániákra,
ott minden fickónak szalmasárga
sörénye volt.
Honnan tudom ezt?
Olyan vagyok akár a hó.

REGGELI KÁVÉ

A virradat megtekintette az orosz szovjetköztársaságot
és az európai egyesüléshez közelít.
A svédországi peremvárosi buszok
és az ingázó vonatok felszerkennek.
A reggeli repülőjárat Brüsszelbe száll.
Kastélyban és kunyhóban kész a nemzeti ital.
A kormány megerősíti magát egy nagy csésze Gevaliával¹
és megkezdi napi aggodását.
A pénzügyminiszter a rádióban az üzleti körökhöz fordul.
A miniszterelnök a tévében közvetlenül a néphez szól.
Hogy megy ez?
Albert divatárus bezárja butikját
„végeladás”.
Egyre kevesebb a dankasirály.
Az Öreg Városban a Vágy Asszonyánál pénzéhez jut az ember
névértékben 5 frank a jelmondat:
LIBERTÉ, EGALITÉ, FRATERNITÉ.
Csokoládéból van az érme, a fénypapírba belenyomva
a szöveg, ahogyan mindig is tetszett a gyermekeknek.
Előbb-utóbb egy és más jobban vagy másként lesz
és a nemzeti ital olcsóbb.
A Brüsszelbe tartó délelőtti repülő kifutópályára gördül.
A nap elhagyja Egyesült Európát
és folytatja riportútját az élemedett
és az újjászületett birodalmak fölött.

¹ Kedvelt kávé márka Svédországban. (A ford. megj.)

VÁLASZ EGY MEGKÖZELÍTŐ KÉRDÉSRE

A tárgyak között, amelyek felkészítettek a világra
és megakadályozták, hogy szellemi lényé érjek
megemlítem a kisiskolások különleges sárga ceruzáját,
a félig teleírt keményfedelű kék füzetet,
egy csermelyt, aminek csilingelnie kell,
egy sajnálatot, hogy ki kell fejezni
mindent, ami morajlott.

Morajlik.

RÖFÖGÉSEK ÉS SZAVAK

Kéjesen dörgölődzik a fekete disznó
a csizmámhoz.

Kövén is szerencsés, a szalmaalomra
a kis fekete disznó lehuppant,
amikor megvakartam.

Jó volt gyerekkorom óljában,
jók voltak a tréfás kert iszapjában
a tavasz előtti rőfögések és a szavak
És abban a pillanatban?

És abban a pillanatban nagy fájdalmat okoztam,
itt ezen a bőbeszédű helyen

VILÁGIAS RECEPT NEHEZEN GYÓGYULÓKNAK

(amikor Hildegard av Bigen² sem segít)

1 kg valami
1/2 kg valami más
100 gr sóhajtás
50 gr vaskos kacaj
(vagy 25 gr finomra őrölve)
1 kiskanál kakukkfűpor

Kerek vagy négyszögletes sütemények alakíthatók
ehetőek vagy csupáncsak meggondolandók

² A név lehetséges fordítása Halmozott Hildegard. A szerző megjegyzése szerint Hildegard av Bigen *Így segít Isten című* orvosságos - és receptkönyvéről van szó. (A ford. megj.)

GIACOMETTIAD³

Egész éjjel ébren feküdtem.
Meglátszott az ábrázatomon
később is, amikor Párizsba kerültem
a háború után!
Ébren feküdtem egész életemben.
Ezért dicsőíteni soha
nem kell engem!

³ Alberto Giacometti (1901-66) olasz-svájci szobrász *Palota reggel négy órakor* című drótvázszerű
plasztikájára utal a vers címe.(A ford. megj.)

A TUSKÓ

A lefejezett tyúk körbevergődik a faskamra padlóján.

Fejéből vér csöpög a tuskóra,

magába szívja

és vörös lesz.

Így változnak a záporoső színei

fatuskóvá, fafaragvánnyá.

Nyúlj el messzevágyakozóan kék virág!

Somj oda a fejszével! Kéken világít a tuskó

a faskamrában!

A hold sárga, hasadt sajt

vagy szent napkorong,

amit az ember tűzifává hasít! Csapj oda,

fejezd le, nyakazd! Kamelonná

változott a mészáros tőke.

Fekete is! Fektess gyászszalagot

és fekete karszalagot

a tőkére, fogd, markold,

két kézzel ragadd meg a fejszenyelet és

hasítsd, verd szét, nyakazd

a fekete tyúkot, a fehérét!

KEDVES MÓKUS

„A saját farkával árnyékolja magát”
Tudod milyen félszegen vakarózom hódolatot neked.
Szeretnék kölcsönkérni tőled valamit
Biztosítékként felajánlok egy mogyoróbokrot,
magasabb és terjedelmesebb mint Yggdrasil.⁴
A feleségemmel ültem egy padon
a Klara⁵ tónál.
Szótlan, mint, akit nem embernek teremtettek,
egy kékfényes kajakban siklott a vízen az, aki embernek született.
A kajakos ember, ott szemben a torkolattal,
felvont evezőlapátokkal hagyta a csónakot a parthoz simulni,
és az átalakult repülőgéppé,
amely a városháza, a kastély, a város fölé emelkedett
távol a hatalmas mogyoróbokortól, ahol
körbemotoztál és télire gyűjtötted a mogyorót.
Bizony, elfogy az mind a télen...
Kölcsönkérjem néhány napra a farkad,
hogy a sötétség ellen beárnyékoljam magam?
Kedves Mókus?

⁴ A skandináv mítoszok gigászi világfája, amelynek örökzöld koronája a felhőkbe rejtőzik, beárnyékolja az egész földet, gyökere az alvilágba nyúlik le, és feltételezhetően az uppsalai szentély mellett áll. Odin, a viharisten, és a költők legfőbb védnöke, amikor egyszer megsebesült, kilenc napig tartózkodott a fán, amely minden jóval ellátta. Az istenség innen kapta a második névként az Ygg „ijesztő” nevet. (A ford. megj.)

⁵ Egyik az ezernél több svédországi tó közül (A ford. megj.)

III.

JÉGJELENTÉS

Ha Ekelöf⁶ él és Sigtunaban⁷ ablakánál áll
ez év február 19-én délután
egy embert látott volna
kinn a tengeröbölben amint tábori székén
ülve villantóját csapkodja
és egy másik embert, aki perzsa gyapjúsapkában közeledik.
Délelőtt Ekelöf egy új könyvben lapozott,
1452-ben született az a toszkániai ember,
aki azon buzgólkodott, hogy leírja
és ábrázolja mindazt amit ő mondott.
„Írd le az esetlen tacsót és a krokodilpofát”
Fázékonyságát tekintve a perzsa gyapjúsapkás ember
tudni akarta milyen vastag a jég.
Vágyakozott az olvadás és a langyos hónapok után,
amikor a tyúktaréj virága beborítja a város romjait
és fedetlen fejű hangyák ujjonganak az erdőben.
A tábori széken ülő ember nem válaszolt,
mert elfoglalt volt, megfejtetni akarta a halak szavát.
A harangtorony négy óraütése emlékezetébe idézte a kávéillatot.
Mindkét ember eltűnt.
Ekelöf magára maradt a tengerszorosban.

Amikor behunyjuk a szemünk vagy már nem
vagyunk képesek hosszan nézni valamit
önmagát felejtve játszik,
magát írja a szél.

⁶ Gunnar, Ekelöf (1907-1968) svéd író (A ford. megj.)

⁷ Helység Stockholm és Uppsala között, ahol a szerző a népfőiskolába járt. (A ford. megj.)

VÉGTELENSÉG ÉS KENYÉR

Ágyban, kipányvázva két infúziós csővel,
megpróbálom elképzelni a végtelent.
Felemelkedem a kórterem mennyezetéig,
és miként a csillagvizsgálók éjszaka,
felnyitom az obszervatórium kupoláját.
Az örökkévalóság nem sokat változott
azután sem, hogy ez járt az eszembe:
se férfi, se nő, fehérhajú, ránctalan.
Látja azután az asztronómus, hogy kinn
a végtelen jégvidék távolából közeledik valaki.
A felesége az, csendesen lélegzik.
Mint frissen sült, fekete mazsolás kenyeret,
leheletét tenyerében elbírja még.

Déli Kórház, 1966. 4. 28.

SÓVÁRGÁS

Új holdat tükröz a földi pocsolya.
Az éjszakai nővér az ágy fölé hajol,
egy agg párnáját igazítja, aki
meghal a következő napon.
Milyen fürge, milyen finoman friss!
Egy elaggott kar kinyúl a csinos felé,
Karjalából⁸ való, elérhetetlen.
Kéz és arc közötti ilyen távolságra
van egy elkoptatott szó
és a szem emlékezete asztrachán alma
a messzi magasban.

⁸ Finn mondák színhelye Finnország keleti részén (A ford. megj.)

A FÁJDALOM

Az M/S⁹ FÁJDALOM hajóján senki sem panaszkodhat a koztra:
fehér és fekete tabletták, citromsárga és murokszínű draszték,
jótékony ital kis műanyag kehelyben.

Pótadag éjszakára.

Azok, akik mégsem tudnak elaludni összegyűlnek
a fedélzeten,

hogy a holdra vagy a bolygó ügyeletesre üvöltsenek.

Az utóbbi ott marad a kajütben,

nevelőhelyzetbe helyezkedik

és suttog magában:” Te nem vagy itt...

te nem vagy itt... te nem vagy.”

Gyötrelmeit Altamira barlangja¹⁰ elé parkolja

az egyik ember

és a bölények meg a lovak felé indul,

ahogyan húszezer éve, amikor körbevágtázott

itt az utakon.

Anyai nagyanyjával ment egy nő

azon a remegő hídon

a vad uppsalai zuhatag felett, a péksüteményes bolt közelében

a székesegyház felé,

ahol Krisztus és a csókák laktak.

Eltűnik csörömpölve a folyóson a gyógyszeres kocsi.

Közel a szép pillanat,

mikor nyugszik aránylag a tudat.

Citerája fölé hajolva ült a szomszédban a lány.

Becsúsztam oda és kioldoztam a hajszalagát,

hogy fürtjei az arcára, a citerára és az asztalra omoljanak.

Egykori első szerelem sátra zengett,

magas volt, mint a Mount Everest, a Mont Blank, a Kilimandzsáró,

a Stedjan¹¹ és más hegyek, melyeket a tankönyv megnevezett.

De az M/S FÁJDALOM tovább úszik.

Elmerülni vonakodik a hajó!

SOS

Mentsétek meg lelkeinket!

⁹ M/S a Svéd Tengerészet betűjele a svéd hajókon (A ford. megj.)

¹⁰ A spanyolországi Altamira barlangrajzaira utal a szerző (A ford. megj.)

¹¹ A Stedjan (Foglaló) hegy. (A ford. megj.)

IV.

HOGY ÍZLETT AZ ELSŐ BOGYÓ

Kitapogatóztak a modernből, hogy megvizsgálják mi az ami tetszik és ismert azon kívül. Havazott, kutya hideg volt, nehezen lehetett lélegzeni. Visszabotorkáltak a modernbe, nyugodtan éltek, de óvatosan. Egy napon, mintha a kéményen átjött volna az a dühösen kemény parancskiáltás, a magasból női hang szólt: Jön! Gyertek közelebb! Ők harsányan igeneltek, mert bizonyára szívesen maradtak. Feltárult az ajtó, egy szőrös ököl jelent meg, felmarkolta aztán és messzire kivágta őket a néptelenségbe. Annak ellenére, hogy nagyon hevesen érkezett és nehezen lélegzett, mégis szembeszegült, indokolt. Ömlött a víz a tüzes sziklákra. Hogy köddé változzék. Amikor a talaj lehült és a ködök csodálkozva szétszóródtak a világosság felett, megmerevedtek a szándékok. Bozótokat és fákat ültettek, előbb ilyet-olyat ehető bogyókkal és gyümölcsökkel, aztán olyanokat, amelyek szépen virágoznak, fényes színekben pompáznak és jóllakatják a szemünket is. Sokkal később mondta először egy festő: „A fekete a színek királynője!”¹² Azért, hogy megmérhessék a bogyókat és megszámolhassák a gyümölcsöket, feltalálták a matematikát, és hogy magasztalni tudják a virágzó fákat, kigondolták az írásművészetet. A gazdag betakarítás után gyenge termés következett. Hogy megelőzzék az időt, jósolni tanultak és megfejtették az álmokat. Az egyik álom a vágózó sárga lóról hirtelen jött figyelmeztetés volt és a váratlan bőség jele. Az atya mintha nyerő sorsjegytulajdonos lenne, zászlómagas lóról tekintet le reánk. Túlságosan gyakran megesik, hogy az álmok és a jövődölések bekövetkeznek. A jégkorszakban vagy szárazság és rossz termések idején, amikor nehéz volt lélegzeni, ez emlékeztetett a modernül esős és csallhatatlanul meleg időkre. De a feledékenység fokozódott, elszaporodott.

Hogy ízlett az első bogyó, az első gyümölcs? Ki emlékszik a korábbi világosságra? Vannak, akik még a történetek felére sem emlékeznek, mások pedig semmire sem emlékeznek. Némelyek tagadnak.

¹² Renoir

MOST ÉS RÉGEN

Gépiesen felemelte a karját, hogy az órájára nézzon. A következő pillanatban elfelejtette, hogy tudni akarta hány óra. A tűhegyes másodpercmutató valamiféle terítékre vadászik, a világító percmutató a tömpe óramutatót üldözi komótosan keringve, észrevétlenül. Egybeesve egy lélegzetállító pillanatban találkoznak.

Miért éppen itt, a kicsi Mälarstad¹³ egyik köhídjával szemben gyökerezett le a lába? Most már tudja. Meghalt régen az a nő, rákban. Volt akkor itt egy egyszerű vitorlás, amely felbakolva deres vitorlavásznakkal állt és akkor felébredt a télben.

Megtanít mindenkit könnyedén arra, hogy milyen a fagyhalál. A fagy szorítja az írha alatt a véres fagyott sebet és megbénítja az életkedvet. A téli napforduló éjszakáján a szarkofágban volt, felmászott és irigyen, zsibbadtan és kábultan lefeküdt a messze szikrázó csillagok alatt.

Az utat tévesztett, háborgó, zűrzavaros kezdet; az őszinte állapot, amikor a test és a lélek együtt üvölt, nyafog, zokog, morajlik és gügyög!

Az órás kar lehanyatlík. A láb gépiesen folytatja útját.

¹³ A Mälar tó melletti kicsi város Svédországban. (A ford. megj.)

FORGATAG

Rossz sejtelveink olyan módon sorakoznak, hogy hasonlatosak a vízfolyáshoz, amely a sziklafal közelébe jutva tajtékzik. A parton gyökerezett fák nyugodtságot mutatnak és köszönik az özönlő permetet. Az emberek és a vizek viselkedésére jellemző, hogy válságos állapotukban forgatagba jutnak. Ár ellen nem úszhatunk, amikor sebes a sodrása, az erélyes víztaposás sem tart fenn soká. Mi elkedvetlenítjük egymást, felebarát felebarátot keres.

Köszönöm, hogy van ilyen látványosság, egyetemes kavarodás és formakeresés, ha úgy tetszik forgatag, amely egyenes utat tör a bukás, a katasztrófa felé. Ez nem szabadít meg minket, az események későn nyugszanak. A folyókban, a patakokban és csermelyekben csendesen forgó lim-lom szigeteket lát az ember. Nemrég, amikor megkísértem emlékezetembe idézni, és tisztán látni a múlt eseményeit, a megkülönböztethető igazságokat és féligazságokat, a tényeket és agyrémeket, rájöttem, hogy minden gubanc összegyűl és megkérdezi tőlem: A legjobb talán így?

A köd védekezik módszere ellentétével. A maga nyirkos puhaságával és tunya mozdulatlanságával védekezik a széltől, amely rátapadva cafatokra tépné szövetét, ezt tenné a legszívesebben, egyre csak ezt akarja. A harmatcseppek néha elképesztenek nagyságukkal. Ily módon megkísérljük megőrizni belső hűvösségünket. Előbb vagy utóbb a napsütés lyukat perzsel belé. Elpárolog, kiadja lelkét, mint minden burokba, bőrbe csomagolt membrán.

A csigavonal a csillagködökben mutatja, hogy az örvénnyel rokon és visszatükrözi annak alakját, ezzel késlelteti a katasztrófát, elnapolja a kozmikus megsemmisülést.

ÍGY KEZDŐDÖTT A HÁBORÚ

Hozzátok került a színdarab, hogy lássátok íratlan. A színészek éppen olyan csodálkozva állnak, mint ti ott a nézőtéren. Miért mutatkozunk mi itt esetlen testünkkel? A kérdés átfogóbb jellegét is mutatja: a küszködő anyag miért hagyja magát az ide- oda tolakodásban? Egy kérdés, amely önmagában egyre nagyobbra nő: miért kell mindnyájunknak beleszületnünk ebbe a földi fáskertbe és benépesítenünk azt. Ültünk a még meg nem születettek várótermében, és tudtuk, amit most tudunk az életről, hogy gyámoltalanok vagyunk benne, és hogy gyötredelmes, hányan lesznek, akik megmaradnak, és kik csatlakoznak akkor, amikor meghívják őket, álljanak fel az újjászületés kocsijában? Másfelől pedig ki fogjuk bírni, hogy az örökös várakozás? Mennyire kínos, hogy mielőtt valami is lett, nem kellett a világmindenség csendjének az átérzés, és egy nyöszörgő hang hallatszott a kietlenségből mielőtt a kozmikus kutya csaholni kezdett és kipróbálta az akusztikát, érzéke volt a megújhódásra a szenvedélyek által és a gyötredelmes háborúk által...

Igazolja valami annak a könyvnek a bevezetőjét, amelyet éppen írni és olvasni kezdtem. „Volt egyszer egy máskülönben is különleges király, aki nem lett gazdagabb annál amilyen gazdag volt. A szokásnak megfelelően volt neki egy leírhatatlan szépségű lánya, akit nem minden indok nélkül, nem lehet leírni. Egy ördög, egy valóságos, de addig láthatatlan hegyvidéki birodalom átléphető határán kivárta a maga idejét. A tűz, amely a monstrum szájában vörösen lángolt igen közel került a fehér kastélyhoz, a mit sem sejtő lányhoz és a könyv első fejezetéhez.” Így kezdődött a háború, amelyről én ügyetlenül beszámolni készülök...

Ő CSÖNGET A KICSI ÓRÁBAN

Most ismét csörög a kicsi óra, az a kis sárgaréz óra az ágy melletti asztalon. Most akarja ébren tartani, most tölti el ismét a nyugtalansággal. Az agg birodalomban mindenütt, a falvakban, a városokban cseregnek a kicsinyke órák.

Olykor egy nagy óra csörgetését hallja az ember. Most idebenn csak a kicsi óra hallatszik. Nem fordulnak meg, nem nézik a szobanövények, a legyek az ablakban nem tudják, mit akarhat, hogy mi segítségére vagyunk, felhúzzuk és tekerjük remegve, miközben visszértágulások lábunkat felhúzzuk az ágy szélére és könnyeink az ő papucsába omolnak, aztán átadja nekünk a fehér botot és vezet az előszobán át, és látjuk, hogy bot nem illik a tükörszalka terítőjének bojtjához. Szemben az ajtóval a szabad kezével megfogózik a kilincsben, és el nem engedi mielőtt félfordulattal lépéseit a következő ajtó felé nem irányítja. Öt fordulattal fogjuk követni őt a hosszú és gyengén megvilágított előszobán át, és amikor ágyba segítjük és eligazítjuk feje alatt a párnákat, bátorítva azt mondjuk, hogy napról napra jobban néz ki.

Jó a lábizmoknak és az ízületeknek, hogy mozgásban voltak, jó a szívnek, jótékonyan hat ez minden idős emberre, köszönet érte. Jó ez a kézizületeknek, a karizmoknak, hogy miképpen az öregasszonyoknak, aki ágyhoz vannak kötve, lehet az embernek egy piros gumilabdája, amit megölelhet. Azelőtt, amikor a kéz még erős volt, segített ő neked krumplit hámozni, földiepret tisztítani, hagymát felvagdossni, most nem teheti tovább. Az ember ugyancsak megerőlteti ujjait, hogy egy reszelővel csiszolja, reszelje a fadarabot, amely egy rénszarvashoz vagy egy gombához hasonlít, amit azután csiszolópapírral finom-simára dörzsöl.

A tablettákat nem felejtí ő, és az új csodagyógyszereket sem a gyógyszeradag ládikóból, amelyeket remegő pálcikaujjakkal tart, mert ha sokat vesz be belőle az ember, hallucinál. Láttá egy közeli rokonát, aki meghalt régen, amint az ágygal szemben lehajolva, mintegy lebegve kérdezte: „Hogy van a mi kis fruskánk?” A hattyúember éppen akkor csiszolódott életre, csapkodni kezdett a szárnyaival és fenyegetően viselkedett.

A szemernyi rádió hangoskodva húsvétot kotlott. Most az történt, hogy elhatározták, az amerikai elnököt törvény elé állítják. Miközben aludt és a szemernyi rádió hallgatott, egy szempillantás alatt bebeszélte magának, hogy a világ lecsendesedett, kikötőben horgonyoz a hajó, és nem hallatszik vitorlacsapkodás vagy motordüörgés. De álmunkban és ébren, halálunkban és újjászületésünkben szörnyű sebességgel száguldottunk át a világűrön. A másodpercenkénti 465 méteres sebesség megforgatta a világot, aztán saját tengelye körül másodpercenként 30 kilométeres sebességgel a nap körül, és együtt száguldunk a téli utcán át 250 kilométeres sebességgel másodpercenként. Te, aki az utastársassághoz tartozol, és fiatal és friss vagy, felejtsd el a számokat. Én magam nem tudok felejteni, ez az én betegségem.

Most ismét csönget a kis sárgaréz óra, cserget erélyesen. Képességei fogyatkoznak, de kevesebbel is beéri. Ki tudja, nincs-e az óráknak előjárója, és amikor a fájdalom jön az órák csengőjének ütője visszajára csapkod, zörget, kapar és belém váj. Mennyire puha a kis óra mutatójának hegye az emberekkel való szembenálláskor, és milyen kopácsolóan kemény és mégsem száraz az út az ember nedves szájuregéhez hasonlítva. Tetszik nekünk a hangulatos csöngettyűszó és az ünnepélyesség, amikor a templomóra kongat, és ahogyan éppen most, kortársként, az indulatos kicsi órával együtt szól. Megszabadulunk mi az óráktól! A harangok nyelve kérlel talán.

AZ UTOLSÓ ÁLOM

Ti, akik messze a tengertől, az ország belsejében, erdőrengetegbe zárva éltek, ne csüggedjete! Egy éjszakán eljön álmotokban hozzátok a tenger. És akkor ti is tengermellékiek, partlakók lesztek.

Régóta mellettem állnak a partra keltek. Álmomban kiszáradt a napfénytől a halgazdag tó. Akár a délvidéken, apály és dagály idején, kitárulkoznak az öblök, harsogva visszahúzódt a víz és rajta az idegen hajók. Egyszer gyermekkoromban arról meséltem, hogy az egész falu belefutott a dagályba, de reggelre visszakerültek helyükre a dolgok, és minden olyan volt, mint azelőtt.

A falusi út olyan szorosan simult a szülőházamhoz, hogy télen a hóékék horzsolta a pinceajtót. Egy múlt esztendei november éjszakán a tenger utunk előtt állt. Meghajol a rácskerítés előtt - mondtam, amikor fénytelenül, hullámok nélkül érkezett. Tükörként feküdt előttem, amely nem tükrözött semmit. Az ágyba süllyedt városból semmi sem volt látható a víz felszíne alatt. Közel volt a halvány vörös szomszéd telek, a külsőház, a tehénpajta, a trágyadomb, a legelésző tehenek és lovak, a telefonpóznák, a nyírfaliget, a borókabokrok meg a csipkebokor. A tó túloldalán húzódo hegygerinc azokkal a göcsörtös erdefenyőkkal már nem volt a helyén. Ha úgy akarta volna, egyetlen könnyed mozdulattal elseperhette volna az áradat a házat, az öreg juharfát és engem is. De ezt nem akarta.

A láthatáron óriási gömbökkel megrakottan, hullámverés nélkül siklott tova a vakítóan fehér, óriási uszály. Parányi hajó tartott felém. Két feketébe öltözött férfi lépett róla partra, egyikük kezében nyitott könyv, Krisztusról akartak velem vitázni, amit barátságosan elhárítottam. Nem erőltették, eltűntek, szertefoszlottak Jelentéktelen közjáték. A tenger érkezése és a láthatáron azok a fehér gömbök voltak a fontosak. Lényegtelen, de azt hiszem öt volt. Világvallás nem öt, hanem több van.

Mi van azokban a titokzatos ólomzáras hajókban? Minden mi lejárt és tovatűnt? A távolodó hajók terhében benne kellett volna lennie minden töredékes és ki nem hordott álmomnak. Az utolsóelőtti álmom szörnyű hátborzongató ugratás volt? Előttem komor férfi állt, kezében sarló. Egyetlen erőteljes mozdulattal lenyisszantotta a saját fejét, amely kis asztalra vagy talapzatra zuhant, oldalra fordult és kissé dühödt arckifejezést mutatott. A lefejezett test torkából vér bugyborékol a saját fejére, finnyás és dühös festőművészként veszettül forgott tetszése szerint. És egy előző, szemrehányó álmomra gondoltam, amelyben egy élesen zöldpatinás, csaknem áttetsző lény bontakozott ki az északi fényből, és nyomult súlytalanul a mellettem sodródó, szemlátomást boldog embertömeg felé, s amikor neki kezdtem, hogy tévedéseiket megnevezzem, feltartóztattam egyiküket, egy nőt, aki szembefordulva velem, előttem tüstént bánatosan várakozó, aranyozott képű, forgószél-szemű porcelánbálvánnyá merevedett. Egy még régebbi álmomban az égbolt a szemhatárig, a takaros erdősávokig sorakozó talányos és megfejtésre váró hieroglifákra és a rovásírásra emlékeztetett.

Amióta a fehér gömbök önmaguktól, lágy szelídséggel eltűntek, tengertelen az álmom.

V.

MELLÉKLET

Werner Aspenström fordításai

WEÖRES SÁNDOR
AZ ÖZÖNVÍZ

Mikor a víz tetején forgó deszka vitte,
a deszka, mely forgott az örvény tűjén,
nem volt világtáj, csak forgás.

Menuh fölfelé nézett, a habos ködbe.

Nyújtotta két kezét:

„Uram, a ködöt hajtsd le rólunk,
küldd el előlünk az áradatot,
vedd kezem a tiedbe,
mint apámét és nagyapámét,
rejtsd a mélybe, a szent hegy alá,
tarthassa megint a világot.”

Habzott a köd, forgott a víz.

Menuh kivette Mati öléből csecsemőjét.

„Uram, ládd, a két karomban elfér,
nem voltam-e én is ily kicsiny
és apám is, és nagyapám is?

Az örvénybe dobom,
ha meg nem segítesz engem.”

A tajték felforrt,

a csecsemő fekete lett, mint a szén.

Ekkor Mati kikapta Menuh köpenye alól a lámpát,
a forgóba vetette.

Megint kezdődött a világosság.

SYNDAFLODEN

När han slungades kring på ett bräde,
som virvlade kring över vattnet
och lyftes på virvlarnas spetsar,
fanns inga väderstreck, endast dessa virvlar.

Spanande upp mot den löddriga dimman
lyfte Menuh sina händer:

„Herre, driv bort dimman över oss
och floden under oss!

Tag min hand i din
som du tog min fars och farfars,
sänk den i djupet, under det heliga berget,
och låt världen åter vila i den!”

Dimman vitnade, vattnet virvlade kring.

Menuh tog spädbarnet ur Matis famn.

„Herre, se det får plats i mina armar!

Var inte jag lika liten, jag med,
och far med och farfar med?

Om du inte hjälper mig,
kastar jag barnet i virveln!”

Barnet blev svart som ett kol
när det sjönk i det sjudande mörka.

Plötslig drog Mati fram en lampa
som Menuh haft gömd under manteln
och slängde den i virveln.

Det ljusnade åter.

SZABÓ LŐRINC EGYEDÜL

Testvérkém, fáj, hogy egyedül vagyok,
fáj a nappal ezer ugráló színe.

Fáj, hogy annyian megszólítanak,
de azért senki se simogatná meg homlokomat.

Gyengébb vagyok én az almavirágnál
és leheletnyi holdfénynél is szelídebb.

Fehér galambok alszanak álmaimban:
nem szabad fölébrednem, hogy fel ne riasszam őket!

Ha felriadnának, meglátnák, mily gonosz vagyok,
milyen irigy és hazug és civakodó.

Ezért kell mindig csöndben maradnom, akkor is
ha ijedt harangokat dobál be a szél az ablakon.

Sírok, -
és szavaim halottan hullanak lábaimhoz.

Sírok, -
és a szomszéd fa se hallja meg könnyeimet...

ENSAM

Det gör så ont att vara ensam, lilla syster,
färgerna skimrar, den skimrande dagen gör ont.

Det gör så ont att folk pratar med mig,
pratar men aldrig smeker min panna.

Jag är känsligare än ett blommande äppelträd
och mildare än månskenets fläkt.

Det sover vita duvor i mina drömmar,
jag får inte vakna, inte väcka dem!

Vaknade de skulle de se hur elak jag är,
avundsjuk, grälsjuk och full av lögn.

Därför måste jag tåga, även när vinden
kastar skrämmande klockor in i mitt rum.

Jag gråter -
kring mina fötter samlas döda ord.

Jag gråter -
inte ens trädet här bredvid märker mina tårar...

NAGY LÁSZLÓ SZÜLETÉSNAPRA

Játék és édes tej nem volt elég,
mohónak születted, követelőnek -
így vagy a sorsodnak jó eleség,
fejed és szerveid elemésztődnek.

Hirdetted te is, hogy félni tilos,
ember vagy végre, de élsz dideregve,
mint hentes-kötények, csurom piros
fellegek szakadtak képzeletedre.

Nem látsz tündöklő végtelenbe,
nem vettél fegyvert, hogy magadért vívhass,
kezedben a rózsá lefejezve,
tövíses szára az, amit szorítasz.

TILL EN FÖDELSEDAG

Det räckte ej med leken och den söta mjölken.
Du föddes girig, med förmättna krav.
Och endast ödet när sig på den hunger
som snart förtärt din själ och kropp.

Att aldrig vara rädd, så löd ditt budskap.
Nu darrar du, en människa som vi.
Stormskyar, rödare än slaktarblusar,
skadade din fantasi.

Stängd för din blick är himmelsporten.
Att slåss för dit liv lockar dig ej mer.
Du kramar en halshuggen ros i handen,
allt du har kvar, en taggig stjälk.

JEGYZETEK

A Jégjelentés 1996-ban Werner Aspenström betegsége idején keletkezett. Életének utolsó hetében, 1997 januárjában *A tuskó* és a *Kedves Mókus* (ezek Aspenström utolsó versei) még dolgozott rajtuk, akár a *Fájdalom* címűn, amely eredetileg korábban íródott, de most kapott végleges formát. Ebben az időszakban a költő megszabta a könyv keretét, beosztását és megközelítőleg meghatározta a könyv kiadásának idejét; de a befejező nyelvi ellenőrzést többé már nem végezhetette el.

UTÓSZÓ

A véletlen vezetett Werner Aspenströmhöz. Az egyik stockholmi könyvtárban csupán tájékozódni szerettem volna a mai svéd irodalomról, csupán beleszippantani az elképzelésem szerint sajátos északi irodalmi alkotások levegőjébe. Belelapoztam a Bonniers névvel fémjelzett egyik irodalmi folyóiratba, és megakadt a szemem egy rövidebb íráson. A rovat címét *Debatt* helyett futólag *Debut*-nak olvastam és így Werner Aspenström később *Az utolsó álom* címmel fordított írását egy fiatalember alkotásának véltem. A fantasztikus álom rusztikus levegőjét méltányoltam benne és erdélyiségemből eredően a kisebbségben élőkkel, a megkülönböztetettekkel való együttérzését. És akkor a költő képzeletében eljön hozzájuk a tenger, fantasztikus uszályokon hozza az emberi lét minden terhét. A költői képzelet rakétáján érkezve sűrítve kapjuk életünk szimbólumokba csomagolt keresztkérdéseit, és magunk is száguldhatunk ezen a rakétán képzettársításos galaxisokba, sejtelmes kódokba, gondolatspirálokba. Később, miután gyarapodó svéd tudásommal sikerült lefordítanom az írást, a tévé könyvajánlásai között felfigyeltem a szerző frissen megjelent kötetére, amelynek a *Jégjelentés* címet adta. Amint a könyvtárba érkezett a verses kötet, barátnőm másolatban megszerezte a könyv szövegét, és kiderült, hogy a kötet utolsó írása *Az utolsó álom*, egy mindhalálig fiatalos költő írása, a szerző pedig már nincs az élők sorában.

Werner Aspenström 1997-ben halt meg 79 éves korában. A negyvenes években induló modernista irányzatú alkotók kiemelkedő egyénisége, sajátos látomásos és többértelműen gazdag képnyelvet művelő svéd költő volt.

Karl Werner Aspenström 1918. november 13-án született az észak-svédországi Kopparsberg megyei Norrbärke faluban. Az első világháború pusztító lehelete a semleges Svédországban is megmutatkozott. A svédek akkor már jó évszázada elkerülték a háborút, de az európai népeket különösen megviselő világégés és az utána következő nincstelenség, a nyomor az északi országokban is érezhető volt. És Svédországon is átviharzott az akkor spanyolnáthának nevezett influenzajárvány. Áldozatai között volt Aspenström apja is. „*Olyan voltam, mint, aki hüvelykujj nélkül születik, bizonyos dolgokat képtelen voltam megragadni.*” Távol a világtól, a lucfenyő-rengeteg homályában, villanyvilágítás nélkül, de legendák és titokzatos mesevilág fantáziát mozgató jótékony közegében nevelkedett és itt indult költői képzeletekben gazdag alkotókedve. A kilencvenes évek elején, amikor először jártam a stockholmi skanzenben, felfigyeltem az elmúlt évszázad végén induló svéd szocialista mozgalomnak szentelt helyen, egy vidéki gyülekezés céljából emelt, tágasabb, könyvtárral is felszerelt faházban, a korabeli svéd életmódot bemutató fényképsorozatra. A mostani erdélyi hegyvidéki lakosság színvonalán éltek. A nehéz gypjúruhák, a térdig sárban járáshoz otromba lábbelik, a kezdetleges tűzhelyek, a szegényes gazdasági felszerelések és a sokféle nélkülözéstől meggyötört arcok tették hasonlóvá az általam évtizedekkel ezelőtt alaposabban megismert elhanyagolt erdélyi hegyvidéki falvak népéhez a svédek múlt század végi világát. A mostoha életkörülmények miatt magas gyermekhalandóság, sokféle népbetegség tizedelte a svéd lakosságot. Ezekből a képekből értettem meg, hogy abban az időben miért hajózott át Amerikába milliónál több svéd polgár. Ma már ezek a képek nem láthatók a skanzenben. Valamelyik döntésre jogosult vezetőnek túlságosan nagynak tűnt az akkori és a mai svéd élet közötti különbség. Valóban összehasonlíthatatlan a két világ. Az előbbi bizonyítékait szemlélve döbbenetben állunk, de a jelenkori életvitelt megszokva, naponta egyre több jobbítani valót fedezünk fel benne. Aspenström eszmélése a mai jólétnek a kezdeteire esik. A Dalarnától délre eső vidék népiskolájába hat évet járt. Neve szerint ez a vidék a valamikori rézbányák helye. A század elején nem itt, hanem a nagyobb városokban, Stockholmban,

Göteborgban, Malmöben indult az ipari fejlődés. Azok a kicsi, inkább Norvégiához, mint a tengerhez közeli, isten háta mögötti hegyvidéki tanyák nem sok jót ígért a fiataloknak, ezért rendre behúzódtak a fővárosba vagy annak környékére. Az író később számos versében és a *Csermely* című, 1958-ban megjelent prózai kötetében vall megkülönböztetett melegséggel szülőföldjéről.

Aspenström sokféle mesterséget, számos foglalkozás próbált - egyebek között volt sírásó is - mielőtt bekerült a sigtunai népfőiskolába. Akkor, a 20-as és 30-as években, a továbbtanulás megszokott útja volt azoknak a fiataloknak, akiket a korszerűsödő Svédország, a civilizáltabb élet kialakítása vonzott/küldött az oktatás különféle új létesítményeibe. Aspenström pályáján meghatározó szerepet kapott a véletlen, amely Lars Ahlin íróhoz hozta útjába. Tőle kaphatott indíttatást arra, hogy tanulmányait a fővárosban folytassa. Három évig kemény küzdelmet vívott, mindenféle munkát vállalva önállósodott, míg 1941-ben magántanulóként bejuthatott a stockholmi egyetemre. A második világháború eseményei, a pusztító világégés, az ebből csodával határos módon kimaradó Svédországban is éreztette életet keserítő hatását. A borúlátás eluralkodott az irodalomban is. Werner Aspenström ebben az időszakban kerül kapcsolatba a szerkesztőségek világával, különféle fővárosi lapoknak dolgozik és életre szóló barátságot köt Karl Vennberg, Erik Lindegren és több más fiatal íróval és haladó értelmiséggel. Abban az időben a svéd fővárosban kialakult fiatal írói csoportosulás jótékony és frissítő hatása a korszerűbb, az avantgárd irodalom megerősödését eredményezte a svéd irodalomban. Az atombombák okozta megdöbbenés, a hitleri birodalom erőltetett tündöklése és lerombolása után pislákoló élet, az emberi bölcsesség sebezhetősége, az újrakezdés gyötrelmei fenyegetően tornyosultak az életet továbbgondoló értelmiségiek gondolatvilágában. A *negyvenesek* alkotásaiban mindez megrázó erővel tükröződik. „*Ember üvölt félelmében az éjben / Farkas üvölt éhen hómezőben / Patkány üvölt fészken a fűben.*” - írja Aspenström *Üvöltés és csend* című, 1946-ban megjelent, a kritika által is időszerűnek mondott verskötetében. Ekkor már túl van filológia kandidátusi vizsgáján és első könyvének, az *Előkészítés* címűnek, amelyben szimpatikus, fiatalkori idealizmusát, részben pedig Birger Sjöberg múlt századi svéd költő, metrikus költeményeinek hatását mutató versei elismerő fogadtatásban részesültek. Sajátos ritmikával kidolgozott verseiben a metrikus verselést elegyíti a szabad verssel, Karl Vennberg hatására a hivatali szóhasználatot alkalmazza, ezt csípősen nevetségessé teszi, de ugyanakkor szóképekben gazdag alkotásaiban kiemelkedően magas fokú költői nyelven szól. Idealizmusától önirónikusan búcsúzik: „*Dalomnak a szabadság dalát akarom*” - írja miközben egyre inkább meggyőződik az emberi szabadság korlátozottságáról. Két-három évenként rendszeresen megjelenik egy-egy verses kötete: *Hólegenda* (1949), *Sírám* (1952), *A kutyák* (1954), az Új lírikusok sorozatban pedig *Versék* címmel válogatás 1946-1954 között írt költeményeiből. Jelen van a különféle napilapokban és az AT, Clarté, BLM, Aftonbladet valamint más folyóiratokban.

Korábban, még a fővárosi irodalmi élettel való ismerkedése idején kedvet kap a színjátszásra. Megelőzve más európai országot, a svédek már a negyvenes években meghonosították és közkedvelté tették a klubszerű pinceszínházakat. Aspenström több költőhöz hasonlóan (a magyarok közül most csak Petőfit, Aranyt és Kányádit említem) megpróbálkozott színpadi szerepléssel, de idejében belátta, hogy nem odavaló. De azért mindörökre hű maradt a színházhoz: kisebb jeleneteket és rengeteg rádiójátékot írt, 1945-ben pedig *A nagy utazás* címmel első színdarabja is megjelent. *A tűz* című rádiójátékáért díjat kapott. Sivar Arnér és Björn Erik Höijer voltak társai abban a csoportban, akik a rádió- és tévéjátékaikkal megújították és meghatározták e műfaj színvonalát Svédországban. Aspenström drámai alkotásai időben negyedévszázad alatt keletkeztek, 1959-től öt, sorrendben kiadott kötetében sorakoznak. Összegezésük mutatja, hogy írójuk a színpadi alkotások műfajában a rövid

darabokat kedvelte, és elsősorban a kis színházak, a kis létszámú színjátszó csoportok számára többnyire jelenkori társadalmi tematikájú műveket alkotott.

A férfikorba érve *Hólegenda* címmel fordítható (Snölegend) kötetével hívta fel magára a figyelmet, amelyet a kritika kemény szavakkal, idegenkedéssel fogadott. „*A tiszta októberi éjszakákon / amikor északról érkeznek a leopárdok / és áttörnek a látóhatáron / az emberek imádkozni a térre gyűlnek / vagy csöndben levegőzve szemlélődnek. / A külvárosi utcákat mi végre zárjátok? / Nem megy át a külvároson az, akit ti vártok.*” A vers címe hangsúlyozottan megegyezik a vers utolsó sorával: *Nem megy át a külvároson, akit ti vártok.* A kritika felszisszent a gúnyos hangra és értetlenséget mutatott az azonosíthatatlan „északi leopárd” szimbolikájával szemben. Pedig máshol már jóval azelőtt lezajlottak az ehhez hasonló viták. A magyar irodalomban például már rég napirendre tértek Ady „fekete zongoráját” és Kassák „nikkelszamovárját” zagyvaságnak minősítő vélemények felett. A svéd irodalomkritika Aspenström új kötetét boncolgatva feltette keresztkérdéseit: Mi az, hogy „lezárják a külvárosi utcákat”? Kire várnak az emberek? Fenyegetést fejez ki a vers vagy reményt kíván ébresztetni? Vallásos ihletésű? Az Úr jön leopárd képében vagy valaki/valami más? Nehezményezték, hogy a vers mindezekre nem ad választ. A sokféle okból és sokféle élel föltett ilyen és hasonló kérdésre maga a sokrétű élet adott választ. Aspenström egyre gazdagodó szimbolikus költői világában és sajátos szóhasználatában képzelőerejének, költői látomásainak javarésze a jelen emberében mutatkozó sokirányultságot, a türelmetlen útkeresést jelzi nemcsak azzal, hogy jól kivehetően társadalmi részvételre biztat, de azzal is, hogy másokhoz mértén szelíd lázadásával, a konvencionális formák és kifejezés mód tagadásával biztat a változtatásra, mert világunkat érdemes mindig másként, különféle módon megközelítve szemlélni, és örökösen gyötrő kérdéseit, a lehető legmerészebb emberi képzelőerővel mintegy kitágítva, folyamatos gazdagítását igenelve szemlélnünk. Az értelmezhetőségen túl minden valamirevaló mai költői alkotás a hangulatával is hat az olvasóra. Aspenström verseinek hangulata mélyen emberi és merészen mai érzéseket gerjesztenek a befogadóban. Ezópusi mesék hangulatát hordozzák az emberi tulajdonságokkal felruházott madarak, kutyák, csigák, sündisznók, amelyek hasonlatok képében bolyonganak verseiben. A tradicionálistól a korszerűig ingázik merész képzeletvilága. A hagyományt tisztelve jut el a modern igeneléséig, és alakul fokozatosan, vallomása szerint is olyan alkotóvá, aki „*költő, nem szögharapó*”. Szabadgondolkodása a sigtunai népfőiskola vallásos nevelésére alapozva fokozatosan érik, stockholmi diák korában a templom és a kereszténység hiábavalósága ellen tüzel a tekintélyes országos napilap, a Dagens Nyheter hasábjain. *Ellentmondás* című esszékötetében többek között arról ír, hogy a megváltást a mával - gyógyítással képzelel el, az egyházat pedig nem olyan segínyt nyújtó intézménynek, amely a megtört szíveknek hoz könnyebbülést sűrű allelujázással. Verseiben észrevehetően elkülönítve jelenik meg a vallás és a tudás. Egészséges minden kételkedéssel hirdeti az emberi ész feltétlen tekintélyét, az észokok keresésének híve.

Az 1950-ben induló koreai háború és a Svédországban is keményedő politikai légkörben Sivar Arnér, Artur Lundkvist és Karl Venneberg mellé áll, *Harmadik szempont* címmel megjelent könyvükkel vállalják a népszerűtlenséget a kelet és nyugat között létrejött ellentétet értelmező vitában. A DN akkori harcias főszerkesztője fél-kommunistának minősíti Aspenströmet. Ebből annyi az igaz, hogy fiatalkorában valóban hatottak rá a szocialista eszmék. A 1960-as években pedig ő is gyakran ott található a vietnami háború ellen tiltakozók tüntetők között. De kimondottan politikai költeményeket soha sem írt, tartózkodott attól, hogy műveiben a napi politika szövevényeibe bonyolódjék. Hitt abban, hogy a föld lakossága túléli a világ urait. „*Lábát útjára engedi, / hogy bocsánatot kérjen a kezéért, / amely mással gyűjt*” - írja az amerikai nagyhatalom túlkapásai ellen írt *Részvétel* című versében. Sokféleképpen leülepedett életszemléletét tükrözi számos más verssora is. Az 1952-ben megjelent *Sírák* című kötetében

ilyen tipikus sorait találjuk: „*Kifeszítem magam a saját cseresznyelevelen, / szemlélődöm szemben az örökkévalósággal, / és az örökkévalóság rendkívül nagy a mában / rendkívüli, mert kék és ezermillió / Azt hiszem állok a magam cseresznyelevelén / és felmérem a magam zöld cseresznyelevelét.*” A vers címe: *Araszolólepke*. Apró megfigyelés, makroszkopikus felnagyítás, önarckép, életcél lebeg ebben a néhány, sorsot érlelő gondolattól terhes sorban. A költő a földi lét egyszerűségében és nem Ikarosz szárnyalásában találta meg hivatását, önmaga életét kívánja élni a neki kiszabott cseresznyelevel zöldjében. Évtizeddel később *Éjjel nappal* című kötetéből is kitetszik: „*Hangosan sír valaki odafenn / gyászol ott fenn vigasztalan / Mindnyájunkra permetez könnye ideleenn*”, hogy önállósodása közérzelmű, az élet számára nemcsak a maga életét jelenti, hanem a mai ember vívódásainak megfogalmazójaként cselekvően óhajt részt venni a mindenkori jelen kialakításában. Erről tanúskodnak *A versek a fák alól* kötetében a *Gránit fiú és Ikarosz* című vers alábbi sorai: „*hódolat a talpnak / lefelé fordított lélek, művészet állni rajta / és bírni a terhet*”. A *Bensőben*, amely 1969-ben jelent meg folytatja az öt évvel azelőtt *A lépcső* címmel kiadott kötetében alkalmazott költői kép-gazdagságra kevésbé figyelő, de az olvasók által „szebbnek” ítélt alkotási módszerét. „*A zene a megművelt idő / Az idő nem gyógyítja az idő sebet*”. A svéd líra sorozatban 1966-ban megjelent *Versek* megannyi „*susogás a benső fáján*”. Könnyed iróniája, komoly embersége, mély líraisága szabják meg költészetének erejét, tisztaságát.

Utolsó kötete, amelyet felesége halála után (élettársa fordítói munkájában is hű társa volt) és később saját betegsége, majd kórházi kezeltetése idején írt, költői képzeletvilágának rendkívüli erejét mutatják. Prózában írt szövegei a kötet negyedik fejezetében egy lírikus letisztult életszemléletének dokumentumai, vers-sűrítettségű felemelő olvasmányok

Novelláskötetét 1945-ben, elbeszéléseit pedig 1953-ban jelentette meg. 1968-ban adta ki *Nyár* című prózai kötetét, amelyben természetleírásai megkapóak. Sokrétű és gazdag művet hagyott hátra. Tizenöt színjátéka közül egyik másikat mindig felújítja valamelyik svéd színház. Fordításai közül a Majakovszkij átültetése ismert. Örömmel fedeztem fel, hogy Thinsz Géza korán elhunyt svédországi magyar költő biztatására magyar szerzők műveiből is fordított. A *Hat magyar költő* címmel 1968-ban kiadott kötetben Weöres Sándor, Szabó Lőrinc és Nagy László egy-egy versét Aspenström fordította. Érdekességgént az eredeti versek mellett ezeket most újra közreadjuk e könyv mellékletében.

Werner Aspenström 1967-ben a De Nios Társaság Nagydíjával és 1991-ben a Pilot-díjjal tüntették ki. 1976-tól a Stockholmi Egyetem filológus-doktora, 1981-től a Svéd Akadémia Tagja.

A véletlenek sokféleségéből most a szükségszerűekre hivatkozom. Találkozásom Aspenströmmel ilyen természetű. Az európai országok irodalmának alaposabb megismerése nemcsak valamivel időszerűbb, mint eddig, hanem a felfedezés örömeivel járó, kellemességénél fogva hálás feladat.

(Tar Károly)

KÖNYVÉSZET

Svenskt litteraturllexikon, CWK GLEERUP, Bonniers Förlag, Lund, 1970, 26-27. old.

Sex ungerska poeter, Modern ungersk lyrik i urval av Géza Thinsz, Svalans Lyrikklubb, Albert Bonniers Förlag, Stockholm.

Sten Lindroth: Werner Aspenströmt beajánló beszéd a Svéd Akadémián, 1981.

Werner Aspenström művei

WERNER ASPENSTRÖM MŰVEI

Förberedelse 1943, (*Előkészület*) versek.

Oädligt är vårt äventyr, 1945, (*Határtalan kalandunk*) novellák.

Skriket och tystnaden, 1946, (*Üvöltés és csend*) versek.

Kritiska 40-tal, 1948, (*A 40-esek bírálata*) kritika.

Snölegend, 1949, (*Hólegenda*) versek.

Tredje ståndpunkten, 1951, (Sivar Arné, Artur Lundkvist, Karl Vennberg és Werner Aspenström *Harmadik szempont* című közös könyve, amelyben állást foglalnak a koreai háború idején keletkezett kelet-nyugat vitában).

Litania, 1952, (*Sirám*) versek.

Förebud, 1953, (*Előjel*) versek.

Hundarna, 1954, (*A kuttyák*) versek.

Dikter 1946-1954, 1955, (*Versek 1946-1954*)

Dikter under träden, 1956, (*Versek a fák alól*)

Bäcken, 1958, (*Csermely*) novellák.

Teater I, 1959, (*Színjátékok I*)

Om dagen om natten, 1961, (*Éjjel, nappal*) versek.

Motsägelser, 1961, (*Ellentmondás*) cikkek, jegyzetek.

Teater II, 1963, (*Színjátékok II*)

Trappan, 1964, (*A lépcső*) versek.

66 dikter, 1964, (*66 vers*)

Gula tassen, 1965, (*Sárga mancs*) esszék.

Dikter, 1966, (*Versek*)

Teater III, 1966, (*Színjátékok III*)

Sommar, 1968, (*Nyár*), próza. Singe Aspenström rajzaival.

Inre, 1969, (*Benső*) versek.

Under tiden, 1972, (*Az idő alatt*)

Ordbok, 1976, (*Szótár*), versek.

Dikter, 1978, (*Versek*)

Teater IV, 1978, (*Színjátékok IV*)

Vissa sidor och ovissa, 1979, (*Biztos és bizonytalan*) cikkek és esszék.

Tidigt en morgon sent på jorden, 1980, (*Késő a földön a korán reggel*) versek.

Ögonvittnen, 1980, (*A szemtanú*) versek.

Sorl, 1983, (*Moraj*) versek.

Teater V, 1985, (*Színház V*)

Det röda molnet, 1986, (*A vörös felhő*) versek. - Álmok a Fekete könyvből.

Dikter, 1986, (*Versek*)

Varelser, 1988, (*Teremtmények*) versek.

Oas is öken, 1988, (*Oázis a sivatagban*) Anna Aspenströmmel, Josif Brodskij verseinek svéd nyelvű tolmácsolása.

Sidoljus, 1990, (*Oldalfény*), prózaválogatás.

Enskilt och allmänt, 1991, (*Személyes és közös*) versek.

Ty, 1993, (*Mert*) versek.

Dikter i urval, 1994, (*Válogatott versek*)

Dikter, 1997, (*Versek*)

Israpport, 1997, (*Jégjelentés*) versek.